

Lausunto kansalaisaloitteesta otsikolla Sähkön hinta kuriin

Aloite esittää, että eduskunta selvittäisi kiireellisellä aikataululla mahdollisuudet säätää laki hintakaton käyttöönotosta sähkön hinnoittelussa. Tavoitteena on laki, joka hinnoittelumekanismin avulla turvaa kansalaisille ja elinkeinoelämälle kohtuuhintaisen sähköenergian saannin myös poikkeusoloissa.

Aloite on jätetty elokuussa 2022, jolloin sähkön hinta oli jo jonkin verran kohonnut vuoden 2022 alkuun verrattuna. Varsinainen sähkökriisin huippu oli kuitenkin vasta tulossa.

Nykyäänkin EU:n sähkömarkkinoilla on käytössä hintakatto, mutta se on säädetty niin korkeaksi, ettei se käytännössä rajoita sähkön hinnannousua. Kansallisen tason sääntelyä parempi tapa rajoittaa sähkön hintaa kriisitilanteissa olisi uusia EU:n hintakattosäännöstöä. Myös kansallinen sääntely nousi julkiseen keskusteluun talvella 2022-2023 sähkön hinnan noustessa poikkeuksellisen korkeaksi. Edelleen voi pitää tärkeänä selvittää, kuinka varautua äärimmäisiin poikkeustilanteisiin parhaalla mahdollisella tavalla. Hintakaton ongelmana kuitenkin on, että sääntelyn puitteissa kaikki eivät välttämättä saisi haluamaansa sähköä. Katto soveltuisi vain äärimmäisiin poikkeustilanteisiin.

Kansalaisaloite kuitenkin esittää valtion sääntelijäroolin vahvistamista lailla, joka asettaisi sähkön hinnalle katon vallitsevana olotilana. Ei ole aivan selvää, tarkoitetaanko aloitteessa ainoastaan aivan korkeimpien hintahuippujen leikkaamista aina kun sellaisia ilmenee vai jonkinlaista keskimääräisten kuluttajahintojen rajoittamista. Vaikka aivan korkeimpien poikkeustilanteiden hintahuippujen leikkaamista voi pitää perusteltuna, vallitsevana olotilana vapaasti toimiva markkina tuottaa tehokkaimmin tarvittavat investoinnit sekä pitkällä aikavälillä edullisimman sähkön hinnan. Hinnan säännöstely tarkoittaisi, että ajoittain kaikki kuluttajat eivät saisi kaikkea haluamaansa sähköä tai valtio joutuisi maksamaan markkinahinnan ja hintakaton erotuksen tukina, mikä voisi käydä valtiontalouden näkökulmasta kalliiksi.

Vaihtelevan tuotannon lisääntyessä tulee aiempaa useammin olemaan tilanteita, joissa sähkön hinta kohoaa nykyjärjestelmän puitteissa verrattain korkeaksi. Näiden useammin toistuvien tilanteiden varalta tulisi selvittää mekanismeja, joilla sähkön hinta voitaisiin säilyttää kohtuullisempana. Sähkön hintakattoa parempia mekanismeja tasaamaan sähkön hintaa vaihtelevan tuotannon ollessa vähäistä ovat energian varastointi sekä kulutusjousto. Myös käytettävissä olevan sähkön riittävää määrää tukevan kapasiteettimekanismin kustannuksia olisi syytä selvittää, kuten pääministeri Petteri Orpon hallituksen ohjelmaan onkin kirjattu.

Kuluttajat voivat nytkin varmistaa itselleen vakaan sähkön hinnan hankkimalla kiinteähintaisen sähkösopimuksen. Tilanne on sikäli muuttunut vuosien 2022-2023 sähkökriisin ajasta, jolloin sähköyhtiöt tarjosivat uusina sopimuksina ainoastaan pörssisähköä. En pidä lailla asetettua hintakattoa vallitsevana olotilana myös vakaampina aikoina sellaisena ratkaisuna, joka palvelisi tavoitetta kuluttajille mahdollisimman edullisesta sähkön hinnasta valtiontalouden näkökulmasta perusteltavissa olevalla tavalla.

Helsingissä 8.2.2024

Marita Laukkanen, PhD

Taloustieteen työelämäprofessori, Tampereen yliopisto ja tutkimusprofessori, Valtion taloudellinen tutkimuskeskus VATT